DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
den 17 januari 1995 *

I mål C-360/92 P,

Publishers Association London, företrädd av J. Lever, QC, M. Pelling och R.W.R. Thompson, barristers, samt R. Griffith, solicitor, vid byrån Clifford Chance, med delgivningsadress i Luxemburg hos advokaten M. Loesch, 11, rue Goethe,

klagande,

med stöd av

Clé — The Irish Book Publishers Association, företrädd av J.D. Cooke, SC, och R. Heron, solicitor, vid byrån Matheson, Ormsby & Prentice, med delgivningsadress i Luxemburg hos advokaten M. Loesch, 11, rue Goethe,

jämte

Booksellers Association of Great Britain and Ireland, med säte i London, företrädd av C. Quigley, barrister, och M. Nathanson, solicitor, vid byrån Penningtons, med delgivningsadress i Luxemburg hos advokaten M. Loesch, 11, rue Goethe,

intervenienter,

* Rättegångsspråk: engelska.

angående överklagande av dom meddelad den 9 juli 1992 av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (andra avdelningen) i mål mellan Publishers Association och kommissionen (T-66/89, Rec. s. II-1995), i vilket det förs talan om upphävande av domen.

De andra parterna i överklagandet är

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av B.J. Drijber, rättstjänsten, i egenskap av ombud, biträdd av N. Forwood, QC, med delgivningsadress i Luxemburg hos G. Kremlis, rättstjänsten, Centre Wagner, Kirchberg,

med stöd av

1. **Pentos plc,** London,

och

2. **Pentos Retailing Group Ltd,** Birmingham,

företrädda av R.P. Falkner, solicitor, vid byrån Norton Rose, Kempson House, Po Box 570, Camomile Street, London EC 3A 7AN,

intervenienter,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av G.C. Rodríguez Iglesias (referent), ordförande tillika avdelningsordförande, samt J.C. Moitinho de Almeida och D.A.O. Edward, domare,

generaladvokat: C.O. Lenz,
justitiesekreterare: L. Hewlett, byrådirektör,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att Publishers Association, Clé — The Irish Book Publishers Association, företrädd av B. Shipsey, barrister, Booksellers Association of Great Britain and Ireland, samt kommissionen avgivit muntliga yttranden vid förhandlingen den 10 mars 1994,

och efter att den 16 juni 1994 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Genom skrivelse som inkom till domstolens kansli den 17 september 1992 har Publishers Association (nedan kallad "PA") enligt artikel 49 i EEG-stadgan för domstolen överklagat förstainstansrättens dom av den 9 juli 1992 i mål mellan Publishers Association och kommissionen (T-66/89, Rec. II-1995, nedan kallad "den överklagade domen"). Rätten har i denna dom ogillat klagandens talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut 89/44/EEG av den 12 december 1988 angående ett förfarande enligt artikel 85 i EEG-fördraget (IV/27.393 och IV/27.394, Publishers Association — Net Book Agreements — EGT nr L 22, 1989, s. 12, nedan kallat "beslutet").

2 Fakta i målet beskrivs i den överklagade domen enligt följande:

"2. Föremål för beslutet i fråga är två avtal som slutits inom ramen för Publishers Association ... som företräder det stora flertalet (70—80 procent) av alla förläggare som är etablerade i Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland. Det första avtalet har slutits mellan de förläggare som är medlemmar i PA, medan det andra avtalet slutits mellan icke-medlemmar. Enligt uppgift från PA är en medlem inte skyldig att ansluta sig till avtalet.

3. Avtalet mellan PA:s medlemmar innehåller i sak samma bestämmelser som det mellan icke-medlemmar. Endast i verkställighetsfrågan skiljer sig de båda avtalen åt.

Innehållet i avtalen 'Net Book Agreements'

4. Avtalen, som slöts år 1957 under beteckningen 'Net Book Agreements', ... omfattar enhetliga standardvillkor för försäljning av böcker till fastställda minimipriser, så kallade 'net books'. Enligt dessa villkor är det i princip förbjudet att sälja, utbjuda till försäljning eller tillåta försäljning av en sådan bok till ett lägre pris än det minimipris som förläggaren fastställt. Undantag från detta förbud (gällande lagervara och begagnat) regleras uttryckligen genom standardvillkoren för försäljning. Nyssnämnda villkor möjliggör även att 'net books' åsätts ett lägre pris vid försäljning till bibliotek, agenter som inte yrkesmässigt anstaltar med böcker (book agents) och storköpare, under förutsättning att dessa i förväg medgivits tillstånd av PA. Prisnedsättningens storlek jämte villkoren för prisnedsättningen anges i tillståndet.

5. Om en förläggare i egenskap av utgivare eller distributör har valt att marknadsföra en bok till fastställt minimipris i detaljhandeln, gäller villkoren för såväl grossister som detaljister vid all försäljning till allmänheten i Förenade kungariket och Irland. Standardvillkoren är däremot inte tillämpliga på direkt försäljning mellan en förläggare och en kund som inte yrkesmässigt anstaltar med böcker.

6. Vidare innehåller avtalen bestämmelser i fråga om verkställighet. De berörda företagen har utsett PA:s styrelse till ombud med uppgift att inhämta upplysningar om avtalsbrott av bokhandlare och, mer allmänt, varje överträdelse av de villkor som marknadsföringen av 'net books' underkastats ...

7. För tillämpningen av del iv) i avtalen har PA:s styrelse utfärdat föreskrifter i form av standardformulär avseende tillstånd för bokhandlare att sätta ned priset för bibliotek, agenter och storköpare. Ett sådant tillstånd beviljas särskilt för vart och ett av de berörda biblioteken, agenterna eller storköparna.

...

12. 'Code of Allowances', som utges av PA i form av ett memorandum, återspeglar den allmänna praxis som tillämpas av handeln i fråga om nedsatta priser på böcker till fastställda minimipriser. Prisnedsättningar, nya upplagor, billighetsupplagor och osålda böcker i lager blir vanligen föremål för ett meddelande i förtid från förläggaren i facktidskrifter. Rabatter eller andra förmåner, i mynt eller slag, ges ofta beroende på lagringstid. Nämnda kodex tillämpas endast på den inre marknaden.

13. Upplagor avsedda för bokklubbar omfattas av särskilda regler ('Book Club Regulations') som gäller för affärer med bokklubbar som görs på brittiskt territorium. Enligt dessa regler får förläggare inte ge en bokklubb särskilda rättigheter, med mindre bokklubben har registrerats hos PA och skrivit under samt godkänt ifrågavarande tillämpningsföreskrifter. Bland dessa kan i synnerhet nämnas föreskrifter rörande medlemsskapet i bokklubbar, föreskrifter som anger villkoren för bokklubbarnas erbjudanden och försäljning samt föreskrifter innebärande vissa begränsningar av reklamen. En bokklubb får inte sälja ut överskottslager av viss utgåva till nedsatt pris utan medgivande av den förläggare som beviljat tillståndet. PA har anfört att tillämpningsföreskrifterna endast gäller för bokklubbar i Förenade kungariket.

14. PA tillåter sedan år 1955 en årlig, landsomfattande utförsäljning av böcker. Inom de gränser och på de villkor som bestämts av PA, ger denna utförsäljning bokhandlare och förläggare möjlighet att avyttra svårsålda böcker till ett lägre pris än det fastställda minimipriset och på så sätt finansiera en förnyelse av sina lager.

15. Slutligen ger PA ut en förteckning över bokhandlare ('Directory of Booksellers'). Denna uppdateras varannan månad och upptar de bokhandlare som uppfyller vissa krav och som förpliktat sig att iaktta de för böcker med fastställda minimipriser gällande standardvillkoren för försäljning.

...

Ostridiga statistiska uppgifter

17. Enligt uppgifter i det omtvistade beslutet, vilka inte bestritts av PA, hör den brittiska förläggarverksamheten till de mest betydande i världen tillika gemenska-

pen. De huvudsakliga marknadssiffrorna visar ungefär följande: Antalet nya upplagor uppgår till 40 000 om året, varav 80 procent utges av PA:s medlemmar; 65 procent av de böcker som publiceras säljs på den brittiska marknaden, medan återstoden exporteras; 25 procent av exporten går till andra medlemsstater, 4,5 procent till Irland. Vad importen till Irland beträffar, är det visat att 80 procent av denna kommer från Förenade kungariket och att importen därifrån svarar för mer än 50 procent av den totala försäljningen av böcker.

18. Inte heller har sökanden bestritt att omkring 75 procent av de böcker som säljs i Förenade kungariket eller exporteras av brittiska förläggare till Irland marknadsförs som böcker till fastställda minimipriser.

Bedömningen av NBA:s giltighet enligt nationell rätt

19. Restrictive Practices Court (brittisk instans för konkurrensrättsliga mål) har vid ett flertal tillfällen prövat om NBA är förenliga med brittisk lagstiftning. Frågan har — för första gången år 1962 — därvid besvarats jakande. I fråga om avtalet mellan PA:s medlemmar har nämnda instans förklarat: i) att en ogiltigförklaring av NBA skulle leda till att allmänheten berövades förmåner eller särskilda fördelar, eftersom det skulle leda till stigande priser, färre bokhandlare med lagerhållning, färre publicerade titlar och ett mer begränsat urval; ii) att NBA:s giltighet, jämfört med de nackdelar som en ogiltigförklaring skulle medföra, inte innebar att allmänheten skulle lida någon väsentlig skada, och iii) att NBA följaktligen inte stred mot allmänintresset.

20. År 1964 ansåg Restrictive Practices Court i ett förenklat förfarande ('summary proceeding'), att avtalet mellan 'icke-medlemmar' inte stred mot allmänintresset. Motiveringen var densamma som i 1962 års avgörande.

21. År 1968 prövades NBA:s giltighet på nytt av Restrictive Practices Court, denna gång i ljuset av de nya regler som införts genom 1964 års Resale Prices Act. Domstolen, som resonerade på samma sätt som i 1962 års avgörande, medgav därvid ett undantag från det allmänna förbud mot prisöverenskommelser som fastställts i 1964 års Resale Prices Act."

3 Kommissionen har enligt artikel 1 i sitt beslut funnit att de två avtal, benämnda "Net Book Agreements" (nedan kallade "NBA"), som ingåtts inom ramen för PA, jämte tillämpningsföreskrifterna och andra därmed sammanhängande föreskrifter, strider mot artikel 85.1 i EEG-fördraget, såvitt avser handeln med böcker mellan medlemsstater.

4 Enligt artikel 2 i samma beslut har kommissionen avslagit PA:s begäran om undantag enligt artikel 85.3 i EEG-fördraget. Kommissionen har som motivering anfört att de begränsningar som följde av avtalen inte var nödvändiga för att uppnå eftersträvade mål, det vill säga att undvika en minskning av antalet bokhandlare med en betydande lagerhållning, en minskning av försäljningen och upplagorna samt därmed högre priser på böcker.

5 Enligt artiklarna 3—4 har kommissionen slutligen ålagt PA att upphöra med överträdelsen. PA har därvid förpliktats att för godkännande tillställa kommissionen ett utkast till informationsskrift. Skriften skulle sändas till förläggare, bokhandlare och bokklubbar i syfte att upplysa dem om beslutets följder för handeln med böcker mellan Förenade kungariket och övriga medlemsstater.

6 År 1989 väckte PA talan vid domstolen om ogiltigförklaring av beslutet. Efter ansökan om interimistisk åtgärd, förordnade domstolens ordförande genom interimistiskt beslut av den 13 juni 1989 om uppskov med verkställigheten av artiklarna 2—4 i beslutet. Förstainstansrätten, som i november 1989 tilldelades målet i kraft av nya behörighetsregler, ogillade talan genom den nu överklagade domen.

7 Beträffande det beslut som var föremål för talan, har i den överklagade domen särskilt anförts:

"72. I punkterna 71—86 i beslutet prövas frågan om ett kollektivt system av fastställda minimipriser för handeln med böcker är av sådan beskaffenhet att systemet får anses vara nödvändigt för att uppnå de mål som sökanden angivit. Kommissionen redogör för NBA:s mål, det vill säga att undvika en minskning i lager som skulle medföra att upplagorna sjönk, priserna steg och titlar i små upplagor försvann från marknaden, utan att ta ställning till frågan om dessa mål har uppnåtts i praktiken, eller om ett dylikt distributivt system är det mest lämpade för att uppnå målen med hänsyn till situationen på den nationella marknaden. Tvärtom understryks i beslutet att det i ärendet är fråga om att ta ställning till ett system av fastställda minimipriser, vilket omfattar såväl export till andra medlemsstater, i synnerhet Irland, som import och (åter)import från andra medlemsstater, däribland Irland, och därigenom hindrar den priskonkurrens som är ett resultat av handeln på den gemensamma marknaden (punkt 75). I beslutet preciseras att PA, i syfte att uppnå ovannämnda mål, har infört ett kollektivt system som binder alla bokhandlare till ett och samma pris på en given bok, så att någon konkurrens i fråga om priset på en och samma titel inte förekommer (punkt 73, tredje stycket). Det framgår av beslutet att det på detta stadium hänför sig till omfattningen av de begränsningar som följer av NBA-systemet, såsom dessa beskrivits i punkterna 50—59. Med hänsyn till beskaffenheten av de begränsningar som följer av NBA-systemet och till deras inverkan på handeln inom gemenskapen, anges i beslutet att PA haft att visa att avtalens mål bara kan förverkligas genom ett kollektivt system och inte genom ett individuellt system av vertikalt fastställda minimipriser (punkt 74)."

8 I nu aktuellt mål om överklagande har PA yrkat upphävande av förstainstansrättens dom i den del som rätten förkastat den grund för talan, enligt vilken motiveringen till artikel 2 i beslutet avseende avslag på begäran om undantag enligt artikel 85.3 i fördraget (punkterna 71—116) skulle vara bristfällig. Däremot har i målet om överklagande inte yrkats upphävande eller ändring av domen i den del i vilken rätten tillbakavisat påståendet att någon överträdelse av artikel 85.1 inte förelegat.

9 Såsom framgår av PA:s svar på domstolens skriftliga fråga, avser överklagandet närmare bestämt den i rättens dom uttryckta bekräftelsen av att kommissionen med rätta ansett att de konkurrensbegränsningar som följer av NBA, PA:s beslut i fråga om rabatter för bibliotek och agenter samt mängdrabatter, regler för bokklubbar jämte besluten om villkoren för den årliga, landsomfattande utförsäljningen av böcker inte kan anses nödvändiga (artikel 1 punkterna a, b, d, och e i beslutet).

10 Däremot avser överklagandet inte den så kallade "Code of Allowances", eller PA:s beslut om villkoren för att uppta en bokhandlare i PA:s förteckning ("Directory of Booksellers") (artikel 1, punkterna c och f i beslutet). Redan under den skriftliga handläggningen vid rätten, förklarade PA uttryckligen att den avsåg sätta nämnda regler och beslut ur kraft.

11 I skrift till domstolen den 30 november 1992 ansökte Pentos plc, ett bolag som driver bokhandel, och Pentos Retailing Group Ltd, en filial till det förstnämnda bolaget, om tillåtelse att intervenera till stöd för kommissionens yrkanden. I skrift den 16 respektive 18 december 1992 ansökte Clé — The Irish Book Publishers Association (nedan kallad "Clé"), en sammanslutning av irländska förläggare, och

Booksellers Association of Great Britain and Ireland (nedan kallad "Booksellers Association"), en sammanslutning av förläggare i Förenade kungariket och Irland, om tillåtelse att intervenera till stöd för PA:s yrkanden. Genom beslut av den 8 mars 1993 har domstolen tillåtit interventionerna.

Grunderna för överklagandet

12 PA har — med stöd av Clé och Booksellers Association — såsom första grund åberopat att förstainstansrättens dom innebär en felaktig rättstillämpning, såvitt i punkt 72 i domen fastslagits att kommissionen med rätta ansett att PA infört ett "kollektivt system", enligt vilket priset på en bestämd bok skall vara detsamma hos alla bokhandlare, när det i själva verket förhåller sig så, att varje enskild förläggare själv har rätt att bestämma försäljningspriset. Till stöd för detta har PA anfört att systemet inte uppvisar andra kollektiva drag än det förhållandet att avtalen ger PA befogenhet att lämna alla bokhandlare i Förenade kungariket och Irland besked om standardvillkor, att avtalen gör det möjligt för bokhandlarna att driva sin verksamhet på ett rationellt sätt samt att de tillåter PA att övervaka tillämpningen av standardvillkoren.

13 PA har såsom andra grund åberopat att rätten i punkterna 85—87 i den överklagade domen felaktigt underlåtit fastslå att kommissionens hänvisning till beslutet 82/123/EEG av den 25 november 1981 angående förfarandet vid tillämpningen av artikel 85 i EEG-fördraget (IV/428 — VBBB mot VBVB, EGT nr L 54, 1982, s. 36, och domen av den 17 januari 1984, VBVB och VBBB mot kommissionen, förenade målen 43/82 och 63/82, Rec., s. 19, nedan kallat "nederländska bokmålet") är irrelevant, eftersom det föreligger skillnader mellan nyssnämnda sak och det avtal varom nu är fråga.

14 PA har vidare gjort gällande att kommissionens uppfattning, såsom denna kommer till uttryck i punkt 87 i domen, att denna hänvisning endast haft betydelse som

en påminnelse om en allmängiltig princip, enligt vilken fördelar som följer av en ordning på hemmamarknaden inte nödvändiggör att samma ordning tillämpas på handeln med böcker mellan medlemsstater, också var irrelevant. PA:s huvudargument har nämligen hela tiden varit att NBA är nödvändiga för att de irländska läsarna skall komma i åtnjutande av samma förmåner som den brittiska allmänheten; däremot inte att kollektivt fastställda minimipriser skulle vara nödvändiga i handeln mellan medlemsstater, eftersom de är fördelaktiga på hemmamarknaden. Enligt PA:s mening borde denna oriktiga rättstillämpning ha föranlett rättens åtgärd.

15 PA har såsom tredje grund åberopat att rättstillämpningen är felaktig, såvitt i domen fastslagits att kommissionen med rätta ansett att NBA inte är nödvändiga för att uppnå de eftersträvade målen, utan att rätten därvid prövat huruvida målen faktiskt hade uppnåtts. När avtalens nödvändighet prövades, borde rätten först ha undersökt deras mål, därefter om, och i så fall i vilken utsträckning, målen faktiskt uppnåtts och slutligen om det var möjligt att uppnå dem på ett sätt som innebar en mindre begränsning av konkurrensen.

16 PA har såsom fjärde grund åberopat att rätten feltolkat artikel 85.3 i fördraget genom att i punkt 84 sista meningen i den överklagade domen uttala att PA, såsom en sammanslutning av förläggare som är etablerade i Förenade kungariket, inte till styrkande av NBA:s nödvändighet ägt åberopa nackdelar som en ogiltigförklaring av NBA skulle kunna medföra på den irländska marknaden.

17 PA har såsom femte grund åberopat att rättstillämpningen är felaktig, såvitt rätten i punkt 84 i domen ogillat påståendet att NBA-systemet skulle bryta samman, om dess tillämpning tilläts enbart på hemmamarknaden. Till stöd för detta har PA anfört att den inte haft kännedom om påståendet.

18 PA har såsom sjätte grund åberopat att rättstillämpningen i fråga om avgöranden från Restrictive Practices Court (nedan kallad "RPC") är felaktig.

19 PA har — i motsats till vad rätten förklarat i punkt 79 — nämligen aldrig hävdat att kommissionen och rätten skulle vara bundna av RPC:s uttalanden rörande NBA:s gynnsamma effekter på hemmamarknaden i Förenade kungariket. PA har endast till stöd för sin begäran önskat åberopa uttalanden och omständigheter som talade för att ett undantag borde medges.

20 Vidare åberopas att rätten i samma punkt felaktigt antagit att kommissionen tagit tillräcklig hänsyn till vad RPC funnit. I själva verket nämner kommissionen i punkt 43 i beslutet över huvud inte att den skulle ha undersökt slutsatserna i RPC:s avgöranden.

21 Dessutom görs gällande att rättstillämpningen i punkt 77 är felaktig. Enligt vad rätten här anfört, skulle PA ha hävdat att RPC:s avgöranden — i fråga om fördelarna med NBA — måste anses gälla både för handeln inom gemenskapen och för försäljningen i Förenade kungariket av i denna medlemsstat tillverkade böcker. PA har inte vid något tillfälle hävdat detta, utan endast gjort gällande att såväl den irländska som den brittiska allmänheten åtnjutit samma förmåner.

22 PA har såsom sjunde grund åberopat att det var fel av rätten att pröva de fyra argument som PA framfört till stöd för sitt påstående att NBA är nödvändiga (punkterna 96—115 i den överklagade domen) var för sig, eftersom det är de samlade verkningarna av de genom argumenten beskrivna problemen som medför

att ett system av individuellt fastställda minimipriser inte skulle fungera och som låter ett system av NBA:s slag framstå som nödvändigt.

23 PA har såsom åttonde grund åberopat att rättstillämpningen är felaktig, eftersom rätten inte förklarat att det föreligger en inbördes motsättning mellan det omtvistade beslutet och kommissionens meddelande till rådet den 27 november 1985 [Kom(85)681 slutligt], i vilket kommissionen uttalat att fastställda minimipriser på böcker skulle kunna tjäna till skydd för bokhandlare med en betydande lagerhållning.

24 Domstolen finner det lämpligt att först pröva den tredje grunden, som intar en central ställning i argumentationen, till stöd för överklagandet. Denna grund bör för övrigt bedömas i sammanhang med de fjärde och sjätte grunderna, vilka innefattar kritik av rättens bedömning i fråga om distinktionen mellan den inverkan som NBA har på den nationella marknaden och deras inverkan på handeln mellan medlemsstater.

25 På nämnda grunder görs huvudsakligen gällande att rätten inte tagit hänsyn till att det i målet rör sig om ett enda språkområde, varav följer att marknaden för böcker i Irland och Förenade kungariket är en enda. Då rätten underlåtit att ta hänsyn till detta, har den enligt klagandens mening inte tillräckligt noggrant kunnat pröva kommissionens bedömning, att tillämpningen av NBA medfört konkurrensbegränsningar av ej nödvändigt slag.

26 I punkt 83 i domen har rätten först uttalat att "beviset för att NBA-systemets inneboende fördelar på nationell nivå gäller även för handeln mellan medlemsstater hade kunnat vara relevant, om kommissionens avslag på begäran om undantag hade berott på att avtalen inte uppfyllde villkoret att främja den tekniska eller ekonomiska utvecklingen. Detta villkor är emellertid irrelevant i denna sak, eftersom

skälen för avslagsbeslutet endast berör nödvändigheten av de konkurrensbegränsningar som tillämpningen av NBA medför. Rätten behöver därför inte pröva NBA:s fördelaktighet på den nationella marknaden för att kunna bedöma om kommissionens avslagsbeslut är rättsenligt."

27 Detta resonemang tar inte hänsyn till att det är nödvändigt att i betraktande av ovannämnda språkområde pröva i vilken utsträckning NBA:s mål, därav följande konkurrensbegränsningar samt förhållandet mellan målen och begränsningarna bör bedömas lika respektive olika beroende på i vilken mån prövningen endast avser brittiskt territorium eller den gemensamma marknaden.

28 Vidare har rätten i punkt 84 i domen uttalat "att PA, som är en sammanslutning av förläggare som är etablerade i Förenade kungariket, inte kan åberopa eventuella negativa följder för den irländska marknaden, även om denna marknad hör till samma språkområde."

29 Detta uttalande innebär en felaktig rättstillämpning. Artikel 85.3 i EEG-fördraget ger vare sig enligt ordalydelsen eller ändamålet med bestämmelsen något stöd för en tolkning som innebär att möjligheten att enligt tredje punkten förklara att första punkten inte gäller för vissa avtal — som bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen av varor eller till att främja den tekniska eller ekonomiska utvecklingen — skulle vara beroende av att den gynnsamma effekten endast uppstod på en medlemsstats territorium, eller de medlemsstaters territorier på vilka avtalsparterna är etablerade, och inte på andra medlemsstaters territorier. En sådan tolkning vore oförenlig med gemenskapens grundläggande mål samt själva begreppen "gemensam marknad" och "inre marknad".

30 Slutligen har rätten i fråga om RPC:s avgörande i punkt 79 i den överklagade domen, förklarat att "kommissionen inte, vilket framgår av punkt 43 i beslutet, bortsett från den brittiska domstolens avgörande. Såsom kommissionen emellertid riktigt påpekat, har den nationella domstolen, som för övrigt avgjorde saken före Förenade kungarikets och Irlands anslutning till Europeiska gemenskaperna, inte direkt uttalat sig i frågan huruvida de begränsningar av konkurrensen som NBA medför på den gemensamma marknaden är nödvändiga eller ej. Såvitt den brittiska domstolen indirekt berört frågan om utrikeshandeln, har den förklarat att klaganden inte visat att en ogiltigförklaring av NBA skulle leda till en avsevärd minskning av exporten. Rätten finner därför att skälen för beslutet inte kan anses ofullständiga bara för att 1962 års avgörande från Restrictive Practices Court, eller det bevis som klaganden åberopat till styrkande av att förhållandena på marknaden för böcker inte förändrats nämnvärt sedan år 1962, inte uttryckligen förkastats. Under alla omständigheter kan, såsom domstolen fastslagit i ovannämnda dom av den 17 januari 1984 (VBVB och VBBB mot kommissionen, punkt 40), nationell rättspraxis inte vara bindande för tillämpningen av konkurrensreglerna i fördraget, även om det skulle antas att denna rättspraxis var gemensam för alla medlemsstater."

31 Dessa domskäl är ofullständiga, eftersom det inte framgår om rätten prövat riktigheten av vad klaganden gjort gällande enligt sammanfattningen i punkt 77 i den överklagade domen som lyder:

"Sökanden har gjort gällande att kommissionen enligt principen om god förvaltning hade bort beakta den bedömning av de faktiska omständigheterna som gjorts av Restrictive Practices Court of the United Kingdom i avgörandet från år 1962, även om den inte var bunden av detta avgörande i utövningen av sina befogenheter. Att den brittiska domstolen fastslagit att NBA är nödvändiga, gäller enligt PA såväl för den mellanstatliga handeln som för försäljningen på ett lands marknad av i samma land tillverkade böcker. Vad den brittiska domstolen fastslagit var, såvitt

både den brittiska och irländska marknaden angick, fortfarande giltigt på dagen för det omtvistade beslutet. Sökanden har därutöver gjort gällande att en viktig rad bevis lagts fram för kommissionen till styrkande av att förhållandena efter avgörandet från Restrictive Practices Court inte förändrats nämnvärt."

32 Av det ovan anförda följer att rättstillämpningen i den överklagade domen är felaktig på flera punkter. Domen skall därför upphävas, utan att det är nödvändigt att pröva övriga grunder för överklagandet.

33 I enlighet med artikel 54 första stycket andra meningen i EEG-stadgan för domstolen, får domstolen vid upphävande av rättens avgörande företa målet till slutligt avgörande, om målets beredning så tillåter. Denna förutsättning är här uppfylld.

Angående talan vid rätten om upphävande av kommissionens beslut

34 PA har åberopat flera grunder till stöd för sin talan om upphävande av beslutet. Såsom nämnts ovan i punkt 8, avser överklagandet emellertid inte den del av rättens dom i vilken rätten förkastat den grund på vilken hävdats att någon överträdelse av artikel 85.1 i fördraget inte ägt rum. Domen har därför vunnit laga kraft i den delen.

35 Därmed skall den grund prövas på vilken hävdats att motiveringen till artikel 2 i beslutet angående avslag på begäran om undantag varit oriktig.

36 PA har i första hand gjort gällande att beslutsmotiveringen — såvitt gäller bedömningen av huruvida konkurrensbegränsningarna är nödvändiga (punkterna 71—86 i beslutet) — vilar på uppfattningar som vederlagts av de bevis som åberopats till stöd för PA:s begäran om undantag. Bland dessa hänvisar PA i synnerhet till RPC:s avgöranden, av vilka framgår dels att förläggarna inte skulle kunna fastställa minimipriser för "net books" i detaljhandeln under någon längre tid sedan NBA avskaffats (LR 3RP 246, 312), dels att en ogiltigförklaring av NBA skulle leda till färre bokhandlare med lagerhållning och lägre standard, höjda bokpriser samt en minskning av antalet utgivna titlar (LR 3RP 246, 322).

37 I andra hand har PA gjort gällande att beslutet grundats på en rad felaktiga bedömningar av faktiska och rättsliga omständigheter, särskilt vad angår hänvisningen till "nederländska bokmålet" under punkt 75 i beslutet.

38 Eftersom PA med de båda åberopade grunderna huvudsakligen önskat visa att dess argumentation i fråga om beslutets negativa följder för handeln mellan medlemsstater, i synnerhet på den irländska marknaden för böcker, inte vederbörligen beaktats, skall grunderna prövas gemensamt.

39 Enligt artikel 190 i EEG-fördraget skall ett beslut innehålla de skäl som bestämt utgången. Enligt domstolens fasta praxis måste kommissionen inte ta ställning till alla de faktiska och rättsliga omständigheter som åberopas av företag som begär att undantag skall medges. Varje beslut som går part emot skall emellertid innehålla sådana skäl att domstolen kan pröva rättsenligheten och ge såväl medlemsstater som berörda medborgare upplysning om på vilket sätt kommissionen har tillämpat EEG-fördraget.

40 I föreliggande fall har PA åberopat RPC:s avgöranden såsom viktig bevisning till styrkande av förekomsten av de gynnsamma effekter som gjorts gällande. PA:s

påstående att RPC:s slutsatser rörande NBA:s gynnsamma effekter i Förenade kungariket även var av betydelse vid bedömningen av avtalens effekter i Irland, förefaller, i betraktande av språkområdets enhet, väl underbyggt.

41 Under dessa omständigheter hade kommissionen bort pröva vad PA anfört med hänvisning till RPC:s avgöranden.

42 Inledningsvis bör fastslås att kommissionen under punkt 43 i beslutet visserligen har omnämnt den nationella domstolens avgöranden, men att den endast hänvisat till dessa, utan att beröra deras innehåll.

43 Därnäst bör fastslås att kommissionen i punkt 72 i beslutet, vari den sammanfattat vad PA anfört, har utelämnat varje omnämnande av RPC:s slutsatser och NBA:s gynnsamma effekter på den irländska bokmarknaden.

44 Kommissionens beslut innehåller därmed ingen förklaring till varför RPC:s slutsatser och de handlingar som PA ingivit till stöd för sin uppfattning skulle sakna betydelse. Härav följer att kommissionen — med beaktande av att det finns ett gemensamt språkområde bestående av den brittiska och irländska marknaden — inte anfört tillräckliga skäl för sitt beslut på denna punkt.

45 I punkt 75 i beslutet omnämner kommissionen tillämpningen av NBA på export till andra medlemsstater, i synnerhet Irland. Denna punkt lyder enligt följande:

"... Kommissionen har här att bedöma ett system av fastställda minimipriser som utsträcker sig till att omfatta såväl exporten till andra medlemsstater, i synnerhet Irland, som import och återimport från andra medlemsstater, däribland Irland. Så som systemet tillämpas för närvarande, hindrar det den priskonkurrens som handeln mellan medlemsstater medför på distributiv nivå. Kommissionen har i beslut 82/123/EEG, i ärende IV/428 — VBBB mot VBVB, förklarat att ett kollektivt system av fastställda minimipriser som innebär konkurrensbegränsningar i handeln mellan medlemsstater av det slag som följer av de aktuella avtalen, inte är nödvändigt för att uppnå en förbättring av utgivningen och distributionen av ifrågavarande böcker."

46 Märkas bör dock att det avtal som var tvistigt i "nederländska bokmålet" framförallt innehöll en förpliktelse för varje förläggare att fastställa ett pris på varje bok för försäljning till konsument som skulle gälla till och med detaljledet. Genom detta avtal infördes vidare ett system för godkännande av förläggare och bokhandlare, varigenom all konkurrens med ej godkända förläggare och bokhandlare förhindrades.

47 Det system som införts av de flamländska och nederländska sammanslutningarna av förläggare och bokhandlare skilde sig sålunda från det genom NBA införda systemet, såsom detta beskrivits av rätten i punkterna 4—5 i den överklagade domen och återgivits i punkt 2 ovan. NBA innehåller nämligen enhetliga standardvillkor för försäljningen av böcker till fastställda minimipriser som endast gäller för det fall förläggaren valt att marknadsföra en bok som "net book".

48 Hänvisningen till "nederländska bokmålet" är uppenbart irrelevant och utgör en brist i de skäl som angivits.

49 Artikel 2, och därmed även artiklarna 3—4, i beslutet skall därför förklaras ogiltiga på grund av åsidosättande av väsentliga formföreskrifter på sätt avses i artikel 173 i EEG-fördraget, utan att det är nödvändigt att pröva övriga av PA åberopade grunder.

Rättegångskostnader

50 Jämlikt artikel 122 i rättegångsreglerna ankommer det på domstolen att besluta i fråga om rättegångskostnader, om överklagandet bifalls och domstolen företar målet till slutligt avgörande. Jämlikt artikel 69.2, som enligt artikel 118 skall tillämpas i mål om överklagande, skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Då kommissionen i väsentlig mån tappat målet, skall den förpliktas att utöver sin kostnad ersätta klagandens hela kostnad i målet, såväl vid rätten som domstolen. Den skall därjämte ersätta Clé — The Irish Book Publishers Association samt Booksellers Association of Great Britain and Ireland deras kostnader för interventionen i målet vid domstolen.

51 Enligt artikel 69.4 i rättegångsreglerna får domstolen förplikta en intervenient, som inte är en medlemsstat eller institution, att bära sin kostnad. Domstolen finner att intervenienterna Pentos plc och Pentos Retailing Group Ltd skall bära sina kostnader.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

följande dom:

1) Förstainstansrättens dom av den 9 juli 1992 i mål T-66/89 upphävs.

2) Artiklarna 2—4 i kommissionens beslut 89/44/EEG av den 12 december 1988 angående ett förfarande enligt artikel 85 i EEG-fördraget (IV/27.393 och IV/27.394, Publishers Association — Net Book Agreements) förklaras ogiltiga.

3) Kommissionen skall bära sin kostnad och ersätta klaganden dennes kostnad i målet vid rätten och domstolen. Den skall vidare ersätta Clé — The Irish Book Publishers Association och Booksellers Association of Great Britain and Ireland deras kostnader för interventionen i målet vid domstolen.

4) Pentos plc och Pentos Retailing Group Ltd skall bära sina kostnader.

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida Edward

Avkunnad vid offentlig förhandling i Luxemburg den 17 januari 1995.

R. Grass

Justitiesekreterare

G.C. Rodríguez Iglesias

Ordförande,
tillförordnad ordförande
på femte avdelningen